

CZĘŚĆ I GERONTOLOGIA	21
1. Charakterystyka procesu starzenia się	23
1.1. Aspekt biologiczny – <i>Janusz Witowski</i>	23
1.1.1. Starzenie się a choroba	23
1.1.2. Starzenie się a czas życia	24
1.1.3. Starzenie się w aspekcie genetycznym i ewolucyjnym	25
1.1.4. Teorie objaśniające mechanizm starzenia się	26
1.1.5. Progeria	28
1.1.6. Starzenie się komórek	28
1.1.7. Starzenie się a nowotwory	29
1.1.8. Restrykcja kaloryczna	30
1.2. Aspekt psychologiczny – <i>Anna Izabela Brzezińska</i>	32
1.2.1. Podział okresu późnej dorosłości na etapy	32
1.2.2. Czynniki wpływające na poczucie jakości życia w okresie późnej dorosłości	34
1.2.3. Zmiany w sferze poznawczej	34
1.2.4. Zmiany w sferze emocjonalnej	35
1.2.5. Zmiany w sferze społecznej	35
1.2.6. Religijność i sfera duchowa	36
1.2.7. Kryzys tożsamości w późnym okresie dorosłości	36
1.2.8. Nieuniknione doświadczenia utraty	38
1.2.9. Społeczne źródła zagrożeń rozwoju w okresie późnej dorosłości	39
1.2.10. Rola rodziny w podtrzymaniu wysokiej jakości życia osób starszych	41
1.3. Aspekt socjoekonomiczny – <i>Piotr Błędowski</i>	41
1.3.1. Populacja osób starszych w Polsce – cechy charakterystyczne	44
1.3.2. Osoby starsze w rodzinie i społeczeństwie	46
1.3.3. Ekonomiczne konsekwencje demograficznego starzenia się ludności	47
1.3.4. Pozycja ludzi starszych na rynku pracy	49
1.4. Starzenie się ludności jako proces demograficzny – <i>Piotr Szukański</i>	58
2. Zmiany narządowe towarzyszące procesowi starzenia się – <i>Barbara Bień</i>	58
2.1. Następstwa starzenia się na poziomie narządowym	59
2.1.1. Układ krążenia	60
2.1.2. Układ nerwowy	60
2.1.3. Narządy zmysłów	61
2.1.4. Układ kostno-stawowy	63
2.1.5. Układ pokarmowy	63
2.1.6. Układ moczowy	64
2.1.7. Układ hormonalny	64
2.1.8. Układ immunologiczny	65
2.1.9. Układ oddechowy	65
2.2. Następstwa starzenia się na poziomie organizmu	65
3. Problemy psychospołeczne osób w starszym wieku – <i>Hanna Kachaniuk</i>	68
3.1. Osamotnienie i samotność	69
3.2. Przeżywanie żałoby	70
3.3. Agresja i przemoc jako następstwo poczucia zagrożenia i bezradności	71
3.4. Strategie adaptacji do starości	72
3.5. Wydłużenie aktywności zawodowej	73
3.6. Alkoholizm	73
4. Promocja zdrowia wobec osób w wieku podeszłym – <i>Maria Biskupska</i>	75
4.1. Mity i prawdziwe determinanty dotyczące procesu starzenia się	76
4.2. Aktywne starzenie się	77
4.2.1. Działania na rzecz aktywnego starzenia się	77
5. Zastosowanie modeli pielęgnowania w opiece nad pacjentem w wieku podeszłym – <i>Dorota Talarńska</i>	83
5.1. Model aktywności życiowych	84
5.2. Analiza stanu pacjenta z wykorzystaniem modelu aktywności życiowych	87
CZĘŚĆ II SPECYFIKA CHOROBOWOŚCI U STARSZYCH PACJENTÓW	91
6. Typowe cechy medycyny geriatrycznej – <i>Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>	93
6.1. Hipotonia ortostatyczna	95
6.2. Frailty – zespół kruchości/zespół słabości	97
7. Analiza sprawności funkcjonalnej pacjenta geriatrycznego. Rola pielęgniarki w zespole geriatrycznym – <i>Ewa Borowiak, Tomasz Kostka</i>	99
8. Odrębności przebiegu wybranych stanów patologicznych w starości	117
8.1. Układ nerwowy	117
8.1.1. Choroba Parkinsona – <i>Tadeusz Andrzej Mendel</i>	117
8.1.2. Udar mózgu – <i>Tadeusz Andrzej Mendel</i>	122
8.1.3. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych stanach patologicznych układu nerwowego – <i>Halina Trzeciak</i>	127
8.2. Układ krążenia	143
8.2.1. Niewydolność serca – <i>Jołanta Życzkowska</i>	143
8.2.2. Choroba niedokrwienna serca w wieku podeszłym – <i>Anna Skalska</i>	148
8.2.3. Nadciśnienie tętnicze w wieku podeszłym – <i>Barbara Gryglewska</i>	156
8.2.4. Miażdżycy – <i>Barbara Gryglewska</i>	162
8.2.5. Zaburzenia rytmu serca u chorych w starszym wieku – <i>Dariusz Kozłowski</i>	167
8.2.6. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych zaburzeniach układu krążenia – <i>Lucyna Ptaszewska-Żywko</i>	174
8.3. Układ oddechowy – <i>Ewa Pisarczyk-Bogacka, Krystyna Misiak, Zbigniew Machaj, Izabela Wróblewska</i>	185
8.3.1. Zapalenia płuc	185
8.3.2. Choroby obturacyjne	186
8.3.3. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych stanach patologicznych układu oddechowego	186
8.4. Układ pokarmowy – <i>Jan Szewieczek, Ewa Nowakowska-Dutawa</i>	200
8.4.1. Choroba wrzodowa	200
8.4.2. Zaparcie	203
8.4.3. Biegunka	208
8.4.4. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych chorobach układu pokarmowego – <i>Elżbieta Kopczyńska</i>	226
8.5. Układ endokrynologiczny	226
8.5.1. Cukrzyca – <i>Jarostaw Derejczyk, Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>	226
8.5.2. Choroby tarczycy – <i>Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>	233
8.5.3. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych stanach patologicznych układu endokrynologicznego – <i>Joanna Stanisławska, Elżbieta Kopczyńska</i>	249
8.6. Układ moczowy	249
8.6.1. Zakażenia układu moczowego – <i>Michał Cisek, Leszek Pączek</i>	249
8.6.2. Odwodnienie – <i>Michał Cisek, Leszek Pączek</i>	252
8.6.3. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych chorobach układu moczowego – <i>Łukasz Czyżewski, Anna Kraszczyńska</i>	264
8.7. Układ ruchu	264
8.7.1. Osteoporoza – <i>Krzysztof Galus</i>	264
8.7.2. Choroba zwyrodnieniowa stawów – <i>Włodzimierz Samborski</i>	271
8.7.3. Reumatoidalne zapalenie stawów – <i>Włodzimierz Samborski</i>	276
8.7.4. Specyfika postępowania pielęgniarskiego w wybranych patologich układu ruchu – <i>Grażyna Bączek</i>	281
8.7.5. Opieka nad pacjentem po endoprotezoplastyce stawów – <i>Aleksandra Zielińska</i>	289

9. Wybrane wielkie zespoły geriatryczne	297	
9.1. Nietrzymanie moczu i stolca – <i>Arkadiusz Styszyński, Urszula Kwapisz</i>	297	
9.1.1. Nietrzymanie moczu	297	
9.1.2. Nietrzymanie stolca	304	
9.2. Upadki i zaburzenia lokomocji – <i>Kornelia Kędziora-Kornatowska, Monika Biercewicz</i>	308	36
9.2.1. Przyczyny upadków	310	
9.2.2. Konsekwencje upadków	311	
9.2.3. Profilaktyka upadków	315	
9.3. Otępienie – <i>Alicja Klich-Rączka</i>	315	
9.3.1. Choroba Alzheimera	318	
9.3.2. Rozpoznawanie otępień	319	
9.3.3. Leczenie otępień	321	
9.3.4. Pielęgnowanie chorych z otępieniem	326	
9.4. Depresja – <i>Tadeusz Parnowski</i>	333	
9.5. Psychoedukacja, psychoterapia i opieka pielęgniarstwa jako działania optymalizujące funkcjonowanie społeczne osób starszych z zaburzeniami	334	
9.5.1. Psychoedukacja	335	
9.5.2. Psychoterapia		
9.5.3. Opieka pielęgniarstwa		
10. Czynniki wpływające na przebieg działań opiekuńczo-pielęgnacyjnych wobec osób w wieku podeszłym		
10.1. Specyfika czynności pielęgnacyjno-higienicznych wobec osób starszych – <i>Maria Stachowska, Magdalena Strugała</i>		
10.2. Specyficzne problemy wynikające ze sprawowania opieki w warunkach domowych – <i>Halina Doroszkiewicz</i>	351	
10.2.1. Uwarunkowania zapotrzebowania na opiekę nad osobami starszymi	359	
10.2.2. Zmiany w rodzinie a możliwości zapewnienia opieki osobom starszym w warunkach domowych	361	
10.2.3. Problemy opieki w warunkach domowych na przykładzie osoby starszej z otępieniem	363	
10.3. Komunikacja ze starszym pacjentem z uwzględnieniem zaburzeń wzroku i słuchu oraz zaburzeń funkcji poznawczych – <i>Magdalena Strugała</i>	364	359
10.3.1. Komunikowanie się z osobą starszą o upośledzonym wzroku	361	
10.3.2. Komunikowanie się z osobą starszą z zaburzeniami słuchu	363	
10.3.3. Komunikowanie się z osobą starszą z zaburzeniami poznawczymi	364	
10.3.4. Komunikowanie się z pacjentem z afazją		
10.4. Pielęgnowanie skóry u osób w podeszłym wieku – <i>Irena Blenke-Krysiak</i>	370	366
10.4.1. Ochrona przed czynnikami niekorzystnymi dla skóry	372	
10.4.2. Wspomaganie osłabionych funkcji skóry	374	
10.4.3. Higiena ciała	377	
10.4.4. Przywracanie nawilżenia skóry	383	
10.5. Odleżyny – <i>Irena Blenke-Krysiak</i>	383	
10.5.1. Wprowadzenie	388	
10.5.2. Zapobieganie odleżynom	395	
10.5.3. Wystąpienie odleżyny – postępowanie	401	
10.5.4. Powikłania ran odleżynowych	402	
10.6. Owrzodzenia podudzi – <i>Zyta Beata Wojszel</i>	403	402
10.6.1. Etiologia owrzodzeń podudzi	407	
10.6.2. Leczenie owrzodzeń podudzi		
10.6.3. Profilaktyka owrzodzeń podudzi		
10.7. Delirium – <i>Andrzej Józwiak</i>	411	
10.8. Pacjent dializowany – <i>Beata Hornik, Jan Duława</i>	412	411
10.8.1. Hemodializa	414	
10.8.2. Dializa otrzewnowa	418	
10.9. Pacjent ze stomią – <i>Elżbieta Kopczyńska, Lech Cierpka</i>	423	
10.10. Eliminacja i profilaktyka bólu w starości – <i>Hanna Kachaniuk</i>	427	423
10.10.1. Diagnostyka bólu		
10.10.2. Profilaktyka i leczenie bólu		
11. Wybrane aspekty żywienia osób starszych	433	
11.1. Zasady odżywiania w starszym wieku – <i>Marian Grzymistawski</i>	440	433
11.2. Niedożywienie – <i>Zyta Beata Wojszel</i>	445	
11.3. Otyłość – <i>Marian Grzymistawski, Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>		
12. Opieka nad pacjentem starszym w okresie okołoperacyjnym – Beata Skokowska	451	451
12.1. Wiek jako czynnik ryzyka leczenia operacyjnego	452	
12.2. Przedoperacyjna ocena i postępowanie okołoperacyjne	454	
12.3. Nadzór i monitorowanie w okresie pooperacyjnym		
13. Zasady usprawniania starszych pacjentów – Tomasz Kostka	457	457
13.1. Kinezyterapia	459	458
13.2. Inne metody usprawniania	461	459
13.3. Rehabilitacja w chorobach układu krążenia	461	460
13.4. Rehabilitacja w chorobach układu ruchu	461	461
13.5. Zapobieganie hipokinezji	462	461
13.6. Inne specyficzne problemy usprawniania osób starszych		462
14. Jakość życia osób starszych – Krystyna Górna, Krystyna Jaracz	465	465
14.1. Specyfika jakości życia osób starszych		466
15. Zasady medycyny paliatywnej w odniesieniu do pacjentów starszych	469	469
15.1. Wprowadzenie – <i>Katarzyna Wieczorowska-Tobis</i>		469
15.2. Zasady postępowania ze starszym pacjentem w terminalnej fazie choroby – <i>Maria Stachowska</i>		
16. Podstawowe zasady farmakoterapii geriatrycznej – Agnieszka Neumann-Podczaska, Katarzyna Wieczorowska-Tobis		
16.1. Rola personelu pielęgniarstwa w ograniczaniu błędów popełnianych przez pacjentów w czasie pobierania leków	479	
16.2. Niepodatność pacjenta na zalecenia dotyczące leczenia		
17. Opieka stomatologiczna nad starszym pacjentem	481	481
17.1. Wprowadzenie – <i>Ryszard Koczorowski</i>	487	481
17.2. Rola pielęgniarki w sprawowaniu opieki – <i>Magdalena Strugała</i>		487
18. Interpretacja istotnych dla pielęgnacji objawów i wyników badań u chorych w starszym wieku – Jarostaw Derejczyk		491
CZĘŚĆ III ORGANIZACJA OPIEKI NAD STARSZYM PACJENTEM	501	
19. Formy opieki nad starszym pacjentem stosowane w Polsce	503	503
19.1. Podstawowa opieka zdrowotna – <i>Maria Stachowska, Marlena Szewczyzak</i>	505	503
19.1.1. Pielęgniarska opieka długoterminowa		505
19.2. Wybrane formy opieki instytucjonalnej nad starszym pacjentem – <i>Hanna Kachaniuk</i>		
20. Wybrane europejskie modele opieki geriatrycznej – Dorota Talarska	515	515
21. Telemedyczna opieka geriatryczna – Aleksandra Suwała	523	523
21.1. Wstęp	524	523
21.2. Definicje pojęć	524	524
21.3. Przykłady zastosowania technologii w opiece zdrowotnej		524
Test sprawdzający zdobytą wiedzę	528	528

